

A kormány mondvacsinált okokra hivatkozva elutasította az isztambuli egyezmény ratifikálását. Amely kötelezné őket megfelelő számú menedékhely kialakítására, az áldozatokat védő jogszabályok meghozatalára, arra, „*hogy a láthatási jog vagy a szülői felügyeleti jog gyakorlása ne veszélyeztesse az áldozat vagy a gyermekek jogait és biztonságát*”, hogy azonnal és megfelelő módon járjanak el az áldozatok védelme érdekében, és ingyenes jogorvoslati lehetőséget biztosítsanak nekik. Az elutasítás egyik indoka az volt, hogy a magyar jogszabályok ezt az egyezmény ratifikálása nélkül is megadják a nőknek. (A később párkapcsolati erőszakról panaszkodó volt igazságügy-miniszternő egyenesen politikai hisztiről beszélt.) A nők – állítása szerint – ma Magyarországon biztonságban érezhetik magukat, a kormány keményen fellép a kapcsolati erőszakkal szemben.

Mint azt a fenti példa mutatja.

Végel László

Patthelyzetben

96

Miközben a szerbiai szociológusok, politológusok arról értekeztek, hogy a szerbiai ifjúság politikailag érdektelen, váratlanul kitört az egyetemisták minden eddigi ellenzéki megmozdulástól különböző lázadása (most már annak nevezhető). Az immár vagy száz napja tartó mozgalmat az újvidéki vasúti pályaudvaron történt, tizenöt ember halálát okozó katasztrófa idézte elő. Eddig is voltak tömeges demonstrációk, amelyek azonban egy-két hét múlva kifulladtak, úgyhogy a hatalomnak nem okoztak nagyobb gondot. Szerbia lázongott, de könnyelműen felejtett és megnyugodott.

Az újvidéki pályaudvar katasztrófája azonban tartósan mozgósító szimbólum lett. A magyarázat valószínűleg abban rejlik, hogy a szerbiai kormány az utóbbi években nagy súlyt fektetett az úthálózat kiépítésére. Vučić elnök a nemzethez intézett gyakori beszédében hangsúlyozta, hogy ő hosszabb autóúthálózatot épített ki, mint Tito marsall. Szinte hetente avatott fel egy-egy pályaszakaszt vagy új stadiont azzal a jelszóval, hogy Szerbia belépett az aranykorba.

A pályaudvar az aranykor fényes szimbólumának számított. A tervek szerint a kínai kölcsönökből épült, Belgrádot és Budapestet összekötő gyorsvasútnak köszönve másfél-két óra hosszát alatt tesszük meg az eddig hét-nyolc óra hosszát követelő utat. A gyorsvasút miatt fel kellett újítani az 1964-ben épült újvidéki pályaudvar épületét is. A tervzet szerint a felújítás 3 millió euróba került volna, de a végén kiderült, hogy a költségek 16 millió eurót tettek ki.

A pályaudvar felújított épületét nagy pompával avatták fel. Nem egyszer, hanem kétszer! Az elsőt Vučić államelnök mellett részt vett Orbán Viktor kormányfő is, aki a közvállalatok kirendelt munkásai és a Szerb Haladó Párt tagjai előtt ecsetelte a szerb–magyar barátságot. A második ünnepi megnyitón Maja Gojković tartományi kormányfő bejelentette, hogy az objektum Európa

legszebb és legbiztonságosabb vasútállomása. Az építmény alsó tetőszerkezete azonban november elsején 11 óra 52 perckor az alatta álldogáló, vonatra vagy buszra várakozó emberekre zuhant, és tizenöt ember halálát okozta.

Egyszeriben összeomlott az aranykor!

A helyzetet súlyosbította a kormányzat rossz kommunikációja. Aleksandar Vučić államelnök és Milan Vučević kormányfő (aki egyébként a felújítás ideje alatt Újvidék polgármestere volt) bizonygatták, hogy az alsó tetőszerkezeten nem végeztek semmiféle munkálatokat, tehát senki sem lehet bűnös. Ezt az állítást még aznap este megcáfolták a szakemberek, akik fotókkal bizonyították, hogy a politikusok nem mondtak igazat. Mindez még jobban felháborította az egyébként is dühös polgárokat, akik a háttérben mutyizást sejtettek. A korrupció gyilkos, hangzottak el a jelszavak. Követelték a teljes igazság kimondását és a bűnösök megbüntetését. Az újvidéki polgárok nagy gyásztüntetést rendeztek a pályaudvar előtt, majd békésen a város főterére vonultak, ott azonban váratlan fejlemény történt. Arcmaszkos, vandál módon viselkedő verőlegények a készenléti rendőrség szeme előtt szétverték a városháza ablakait, összetörték a biztonsági kamerákat. A kormány ezzel próbálta kompromittálni a tüntetést. A polgárok szerint a kormánypárt beszervezett huligánjairól volt szó.

Ettől kezdve úgy tűnt, hogy a tüntetések lanyhulnak, csak a 11 óra 57 perctől 12 óra 7 percig tartó gyászoló utcablokádok maradtak meg. Ekkor váratlan fordulat történt. A belgrádi Színművészeti Egyetem előtt gyászoló egyetemistákra a kormánypárt verőlegényei rontottak rá, és ütlelni kezdték őket, akik erre blokád alá vették az egyetemet és megfogalmazták a követelésüket: állítsák bíróság elé a tetteseket, hozzák nyilvánosságra a pályaudvar felújításának teljes dokumentációját, a felelősöket állítsák bíróság elé, az intézmények, így az ügyészség, az alkotmánybíróság stb. végre végezzék a dolgukat, és a kormány biztosítsa az egyetemek méltó finanszírozását. Az egyetem épületébe se ki, se be nem lehet belépni. Leállt az oktatás. Pár nap múlva az egyetemisták az ország 64 karát vették blokád alá. A tanáraik védelmükbe vették őket. A középiskolás diákok is tiltakozó rendezvényeket szerveztek és számos gimnáziumot is blokád alá vettek. A középiskolai tanárok is sztrájkolni kezdtek, ezzel országos méretű tiltakozáshullám vette kezdetét.

A kormány durván válaszolt. Az egyetemistákat külföldi kémhálózatok bérenceinek nevezte. Kezdődtek a letartóztatások. A fiatalokat vagy azok szüleit a titkosrendőrség „baráti beszélgetésekre” rendelte be. Az útkereszteződéseken 15 percig gyászoló egyetemistákat és a hozzájuk mind tömegebben csatlakozó polgárokat ideges autósok gázolták el. Több fiatal életveszélyesen megsérült. Vučić elnök igazolta a tetteseket, mondván, hogy az egyetemisták a polgárok szabad mozgását gátolják. Mindezek után egyre több nagyobb tömegtüntetésre került sor. A belgrádi Slavija téren több mint 100 ezer ember tüntetett, majd Újvidéken a Szerb Haladó Párt székháza előtt több mint húszezren tüntettek, mert a párt aktivistái baseballütőkkel szétverték egy egyetemista lány állkapcsát. Mindeközben a belgrádi Autokomanda téren vagy 100 ezer polgárt mozgósító tömegtüntetés zajlott. Ezt követte az újvidéki hidakat lezáró akció. Az újvidéki egyetemistákat tá-

mogató belgrádi egyetemisták két nap alatt mintegy 80 kilométert gyalogoltak, hogy támogassák az újvidéki egyetemistákat. Útközben a szerémségi kisvárosok népe terített asztallal vendégelte meg őket. A fogadás valóságos népünnepélynek számított. A polgárok viharos tapssal fogadták az egyetemista menetoszlopot, sokan úgy nyilatkoztak, hogy felszabadítók érkeztek, akik megszabadították őket a félelemtől. Ugyanezt ismerik el az egyetemi professzorok és a középiskolás tanárok. Féltek, mondogatták. Az újvidéki hidak lezárása, akárcsak a nagy belgrádi tüntetések, karneváli hangulatban zajlott le. A polgárok gondoskodtak az egyetemistákról, a legtöbben grillezett hússal vagy meleg levessel kedveskedtek nekik. Voltak, akik nagy kosár palacsintával lepték meg őket. A helyszínen nagy bográcsokban gulyáslevest főztek, Belgrádban még malacot is sütöttek. Az újvidéki egynapos hídblokádon mintegy 100 ezer fő jelent meg. A földművesek traktorokkal vették körül az egyetemistákat, hogy megvédjék őket a rájuk rontó autósoktól. Ha már a rendőrség képtelen megvédeni a gyerekeket, akkor mi védjük meg őket, jelentették be a földművesek, akik időnként megjelentek az egyetemi városban, és a rektorátus előtt fehér kötényben gulyáslevest főztek a „gyerekeknek”. A taxisofőrök sem maradnak le. Az újvidéki tüntetés után 800 taxis érkezett, hogy hazaszállítsa az újvidékiekkel szolidáris belgrádi egyetemistákat. A motorosok rendszerint az egyetemi menetoszlop előtt és után haladtak, hogy megvédjék a fiatalokat. Az ügyvédek 30 napos sztrájkot hirdettek meg. Követelték, hogy a kormány teljesítse az egyetemisták követeléseit. Az orvosok egy része 12 óra 57 perckor a klinika előtt lezárta az utat, így gyászolták az újvidéki áldozatokat. Ezek után Kragujevacra gyalogoltak az újvidéki, a belgrádi és a niši egyetemisták, hogy támogassák a kragujevaci egyetemisták tüntetését, ez ugyanolyan diadalmenet volt, mint az újvidéki menetelés. Az örömmámorban úszó tömeg az úttesten várta az egyetemisták érkezését, természetesen terített asztallal. A másfél kilométeres kragujevaci főutcán mintegy 100 ezer ember tüntetett.

Vučić elnök hol meleget, hol hideget hirdet. Egyszer a Kobra nevű katonai egységgel fenyegette meg a tüntetőket. Ők képesek nyolc másodperc alatt szétverni őket, mint egy szalmaszálat, jelentette be. Máskor hazaárulóknak, külföldi bérenceknek nevezte őket, akiket a külföld 8 milliárd euróval támogat, hogy színes forradalmat robbantsanak ki Szerbiában. Máskor viszont párbeszédet javasolt, miközben azt bizonygatja, hogy a kormány teljesítette az egyetemisták követelését, ezért a fiatalok térjenek vissza a tanulmányaikhoz. Azt állította, hogy az újvidéki pályaudvar dokumentációját a kormány nyilvánosságra hozta, de kiderült, hogy csak egy része jelent meg a kormány honlapján. A szakemberek gyorsan kiderítették, hogy nem teljes, főleg a korrupciót feltáró pénzügyi dokumentumok hiányoznak. Erre a kormány javított, de újra nem állt elő a teljes dokumentációval. Ez nem sikerült negyedszerre sem. A kormány nem teljesítette a követeléseket, a blokád továbbra is tart, és továbbra is tüntetnek. A köztársasági elnök szinte naponta beszédet intézett a néphez, az egyiket az elnöki palotából, a köztelevízió a helyszínről sugározta a beszédet, amelybe behallatszott az elnöki palota előtti téren több tízezer egyetemista skandalása: „Véres a kezetek!”

Mindeközben az elnök kisebb-nagyobb engedményeket tett, lemondott a kormányfő, egy miniszter a vádlottak padjára került, de az egyetemisták ezzel sem elégedtek meg. Ők a kormány lemondását nem is követelték, jelentették be. Vučić elnökkel meg nem folytathatnak párbeszédet, mert őt az alkotmány erre nem hatalmazza fel. Ők csupán követelik, hogy az intézmények végezzék a munkájukat. Tiltakozó nagygyűlést tartottak az Alkotmánybíróság előtt, ahol egy fiatal miniszternő lány bájos mosollyal tudatta az idős alkotmánybírókkal, hogy csak az utóbbi egy-két hónapban hányszor nem teljesítették a kötelességüket. Az alkotmánybírók bölcs hallgatásba menekültek. Ugyancsak néhány tízezer egyetemista és polgár tiltakozott Zagorka Dolovac államügyész asszony irodájának ablaka előtt, mégpedig úgy, hogy menyasszonykérő szerb dalt énekeltek. „Jöjj ki, lányka”, harsogta a tömeg. A „menyasszony” közleményben üzent nekik: hajlandó tárgyalni egy küldöttséggel, mire a fiatalok visszaüzentek, nem tárgyalnak, csak azt követelik, hogy az államügyész asszony végezze a munkáját. Erre beindult az ügyészség, a február 10. utáni négy napban korrupció vádjával vagy negyven polgárt tartóztattak le. Az egyetemisták azonban közölték, hogy a „kis halakkal” nem elégszenek meg, a főbűnösökkel kell kezdeni. A letartóztattak között akadt egy jelentősebb figura is. Az egykori pecsenyesütős, akiből a szerbiai villanygazdaság igazgatója lett, euróban kifejezve többmilliárdnyi kárt okozott Szerbiának – ezúttal azonban csak egymillió euró eltulajdonításával vádolják. Igen ám, de a köztársasági elnök a kinevezésekor kezességet vállalt érte, ezért az egyetemisták kérdezték: ki a bűntárs? Néma csend következett.

Részleges engedmények születtek ugyan, azonban az egyetemisták nem voltak hajlandók kompromisszumra, mire Vučić elnök újra fenyegetett. Február 15-én, az alkotmány napján erélyesen bejelentette: teljesítették az egyetemisták követelését, több engedményről szó sem lehet. Újra a külföldi kémhálózatokkal való együttműködést emlegette. Szerbiát külföldi és belföldi ellenség fenyegeti, jelentette ki Sremska Mitrovica-i beszédében. Itt is az alkotmány napját ünnepelték, amelyen vagy 20-25 ezer kormányhű polgár jelent meg. A kormány szendvicsekkel kedveskedett nekik, és Szerbia különböző város-aiból több ezer autóbusszal szállította a helyszínre a párthíveket, akik közül néhányan bevallották, hogy még napidíjat is osztogattak. Vučić államelnök először Újvidéken kívánt szónokolni, de ezt a várost kockázatosnak találta, ezért a Vajdasági Magyar Szövetséggel való tanácskozás után Sremska Mitrovicára helyezte át a helyszínt. Mivel egyre nehezebb összeterelni a híveket, különböző buszokkal érkeztek a boszniai szerbek. Az államelnök felhívta a figyelmet a Vajdaságban meghonosodó szecessziós veszélyre, arra, hogy a tartomány el akar szakadni Szerbiától. Megszületett az új ellenség! A nagy népgyűlésen az őt támogató tömeg lelkesen skandalta: „Aco, a szerb”, és a tömeg egyhangúlag elfogadta a vajdasági szecesszió elleni deklarációt. Az államelnök bejelentette, hogy ez rövidesen a parlament elé is kerül, ő pedig könyvet ír arról, hogyan győzte le a színes forradalmárokat. Könyve a „világ legolvasottabb könyve lesz”, tette hozzá elégedetten.

Az eddigi tüntetések és az elnök által kezdeményezett ellentüntetések a két Szerbia egyre élesebb konfliktusáról szólnak. Mindaddig Vučić elnök fölénye-

sen lehengette az ellenzék, azonban a rendkívül nagy tömegtámogatást élvező egyetemista lázadással szemben nem talált ellenszert.

Minek köszönhető ez? Egyrészt annak, hogy a huszonévesek nemzedéke másként gondolkodik, más nyelvet beszél, mint az idősebbek. Ezek az egyetemisták 2000 körül születtek, nem élték át azokat a traumákat, amelyeket az idősebbek éltek meg. A digitális nemzedék nem olvas kormánylapokat, ellenzékieket sem, nem nézi a karaktergyilkos kormánypárti tévéket, nem érti az uralkodó politikai elit narratíváját. Más nyelvet beszél, amelyet nem ért a jelenlegi kormányzat. Nem épült be a rendszerbe, a hatalomnak nem volt alkalma, hogy megvesztegesse, megszarolja vagy megvásárolja őket. Ártatlanságuk tudatával könnyűszerrel megszerzik a tömegek rokonszenvét. Sikerük másik titka, hogy távolságot tartanak az ellenzéki pártvezérekkel szemben is. Rendezvényeiken senki sem jelenhet meg pártzászlóval. Bejelentették, hogy az ellenzéki pártpolitikusok helye a sor végén van. Ez hat az ellenzéki tömegekre, amelyek az eddigi apatikus viselkedés után végre megjelentek a színen, főleg azért, mert ennek a rétegnek sok fenntartása van az ellenzéki pártokkal szemben. Évek óta hallható a panasz, hogy 2000. október 5-én megbuktatták Miloševićet, ám az ellenzéki pártok hatalomra kerülve a fotelekért harcolva egymással civakodtak, ezért elmaradt október 6. Az emberek úgy érzik, hogy az egyetemisták tiszta lappal indulnak, és ezért tudnak azonosulni velük.

Az is észrevehető, hogy időközben a velük rokonszenvező polgárok radikálisabbak lettek, mint az egyetemisták. Nemcsak felszabadítóként üdvözlük a fiatalokat, hanem egyre hangosabban skandálják a varázsszót: „Felkelés, felkelés, felkelés”. A tömegek szemében az is rokonszenves, hogy az egyetemistáknak nincs vezérük. A népnek elege van a vezérekből. Az egyetemisták a teendőket a kari amfiteátrumokban megrendezett plénumokon többségi szavazattal határozzák meg. Feléledt a közvetlen demokrácia. Aki szót kér, felemeli a két ujját. Mindenki csak két percet beszélhet. Ha kérdése van, akkor csak a mutatóujját emeli fel, és egy perc áll rendelkezésére. Ha valaki úgymond butaságokat beszél, akkor a jelenlevők a kisujjukat emelik fel. A sajtónak csak a plénum által kijelölt egyetemista nyilatkozhat, de egyszer sem fordult elő, hogy egy személy kétszer nyilatkozzon. Nincs vezér, ez ejti kétségbe a kormánypárti politikusokat és újságírókat. A politikai elit vezére egy közösséggel találta magát szemben. Jelenleg patthelyzet alakult ki. A tüntetések kimenetelét lehetetlen megjósolni.

Szerbia előtt két lehetőség áll: vagy az intézmények metamorfózisa, vagy pedig maradnak a keményebb intézkedések. Bármilyen történjék, egy biztos: Szerbia többé nem maradhat a régi. A lázadó nemzedéki mítosz évekig vagy évtizedekig működni fog.